

# Opieka

**Kategorie:** Instytucje

Popularna nazwa Wydziału Opieki Społecznej działającego w getcie. Taki oddział istniał też przy łódzkiej gminie żydowskiej przed wojną, stanowiąc ważną pozycję w jej budżecie<sup>1</sup>. W czasie wojny, kiedy ludność żydowska straciła pozycję ekonomiczną i społeczną, zakres działania Wydziału Opieki Społecznej znacznie się poszerzył, obejmując właściwie wszystkie dziedziny życia. Wynikało to również z faktu, że gmina musiała przejąć wszystkie przedwojenne agendy towarzystw dobroczynnych.

15 października 1939 r., dzień po swym mianowaniu na Przełożonego Starszeństwa Żydów w Łodzi, M.Ch. Rumkowski przystąpił do reorganizacji Wydziału, w którym panował wojenny chaos, jak w całym aparacie gminnym. Kierownictwo Wydziału powierzył obecnemu w owym czasie w Łodzi działaczowi Samuelowi Faustowi. Na początku działalność „Opieki” polegała na rozdziale niezbędnych lekarstw i udzielaniu zapomóg w gotówce. Jednak wydarzenia i nadzwyczajna sytuacja ludności żydowskiej, która ciągle się pogarszała, sprawiły, że Wydział Opieki Socjalnej pracujący bez budżetu i bez podstawowych środków materialnych musiał do swoich obowiązków dołączyć i te, które do wybuchu wojny w ogóle nie należały do gminy. I tak na przykład musiał przejąć utrzymanie tzw. rezerwistek<sup>2</sup>, domu kalek i tzw. tanich kuchni, które przed wojną były finansowane z funduszy miejskich albo dzięki rozmaitym instytucjom społecznym. Z powodu szerzącego się ubóstwa na ulicach Wydział Opieki Społecznej zaczął gotować dla głodnych i potrzebujących. W tym celu gmina przejęła dwie społeczne kuchnie, które działały w Łodzi przed wojną: stowarzyszenia „Tomchaj orchim”<sup>3</sup> przy ul. Zachodniej 20 i stowarzyszenia „Nojsn lechem”<sup>4</sup> przy ul. Solnej 14. Gmina prowadziła je na własny rachunek. Potem w związku z [akcjami] „oczyszczania z Żydów” na prowincji oraz z masowym napływem uchodźców do Łodzi, którzy nie mieli za co przeżyć, Wydział Opieki organizował specjalne kuchnie. Mieściły się one przy Zakątnej, Piotrkowskiej, Piłsudskiego, Nowomiejskiej i innych. „Opieka”

zajmowała się też organizowaniem pomocy dla uchodźców z Łodzi, zarówno pojedynczych osób, jak i grup, dla tzw. dobrowolnych wychodźców, którzy w pierwszej połowie grudnia 1939 r. wyjechali na koszt gminy (każdy z „dobrowolnych wychodźców” otrzymywał miejsce w pociągu i 50 złotych w gotówce).

W styczniu 1940 r., kiedy szef Wydziału Opieki Społecznej S. Faust opuścił Łódź, kierownictwo „Opieki” przeszło w ręce prezydium, w skład którego weszli: Krasucki, Fridrich i Birensztok.

W marcu 1940 r. Wydział przeniósł się na teren getta i zajął ciasny, brudny budynek przy ul. Młynarskiej 32. W tym czasie prawie cała ludność żydowska osiadła już w getcie i nie mogła korzystać z kuchni w mieście, dlatego zaczęto oblegać siedzibę „Opieki”. Jednak ta ze względu na brak miejsca nie mogła zadowalająco odpowiedzieć na ich potrzeby.

Później Wydział Opieki Społecznej przeniósł się na ul. Krawiecką 3 i tam dopiero jego działalność mogła się rozwinąć tak, jak sobie tego życzyli mieszkańcy getta.

Praca Wydziału na terenie getta polegała głównie na przydzielaniu zasiłków i rozdzielaniu produktów żywnościowych. Pod koniec kwietnia „Opieka” otworzyła tzw. kuchnię ludową przy ul. Zgierskiej 26.

Działalność „Opieki” dzieliła się na tzw. otwartą, która obejmowała szeroko pojętą pomoc, i na „zamkniętą”, kierowaną do sierocińców, domów dla kalek, schronisk dla bezdomnych, szpitali.

Działalność „Opieki” była w getcie bardzo popularna, bo przecież ponad 50 proc. ludności było jej klientami, nie oznaczało to jednak, że budziła pozytywne skojarzenia. W niewielkim procencie bowiem spełniała oczekiwania. Jej kierownictwo nie stanęło na wysokości zadania. Zabrakło elementarnej organizacji, dyscypliny i

zaangażowania. „Opieka” przypominała okręt bez steru. Jej urzędnicy załatwiali sprawy wedle własnego uznania i kaprysu.

Ten stan musiał doprowadzić do korupcji i rozwinięcia się systemu protekcji na szeroką skalę. Pod koniec września Prezes został zmuszony do zamknięcia Wydziału. 3 października 1940 r. zlikwidował go i na jego zrębach stworzył późniejszy Wydział Zasiłków (vide).

Józef Zelkowicz

## Przypisy

1 Opieka społeczna w łódzkiej gminie wyznaniowej była bardzo dobrze zorganizowana, a udział jej wydatków w ogólnym budżecie gminy był większy niż w Warszawie.

2 Rezerwistki – określenie kobiet, żon rezerwistów powołanych do służby wojskowej, którym na czas pobytu mężów w wojsku państwo wypłacało zasiłki.

3 Wspierający gości (jid). Łódzkie Żydowskie Stowarzyszenie Pomocy Biednym „Tomchaj Orchim” powstało w 1926 r. Siedziba stowarzyszenia mieściła się przy ul. Pomorskiej 18, natomiast bezpłatna kuchnia znajdowała się przy ul. Zachodniej – APŁ, UWŁ, 1465, Łódzkie Żydowskie Stowarzyszenie „Tomchaj Orchim”.

4 Karmiący chlebem (jid). Żydowskie Stowarzyszenie przeciw Nędzy Wyjątkowej „Nosen Lechen” zostało zarejestrowane w 1934 r. Prowadziło kuchnię dla najbiedniejszych przy ul. Solnej 14, kuchnię dla zubożałej inteligencji przy ul. Wólczańskiej 21 oraz przy ul. Solnej, dwie świetlice dla najbiedniejszych dzieci (ul. Solna 14 i Nowozarzewska 18) oraz kolonie letnie we własnym majątku w Kałach – APŁ, UWŁ, 1542, Żydowskie Stowarzyszenie przeciw Nędzy Wyjątkowej.

## Źródła

Encyklopedia, s. 151-152.

## Tagi

administracja żydowska język getta opieka społeczna

**Data aktualizacji: 30-07-2026**

**Data dodania: 10-08-2023**